

Poznań, dnia 24 maja 2021 r.

Trybunał Konstytucyjny
Al. Jana Christiana Szucha 12a
OO-918 Warszawa

Skarżący:

R M

reprezentowany przez:

adwokat Marzenę Tajsner

WIA w Poznaniu nr wpisu: POZ/Adw/4141

SKARGA KONSTYTUCYJNA

Działając w imieniu skarżącego R M , na podstawie art. 79 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zaskarżam:

przepisy § 2 pkt 1 i 2 w zw. z § 19 pkt 1 w zw. z § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. z 2016 r. poz. 1714),

jako niezgodne z art. 64 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 zdanie drugie i art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

UZASADNIENIE

I.

Postanowieniem z marca 2021 r. (pkt 2) Sąd Apelacyjny w P zasądził od Skarbu Państwa na rzecz adwokata R M kwotę zł (w tym VAT) tytułem zwrotu kosztów obrony udzielonej skazanemu z urzędu w postępowaniu odwoławczym, nie uwzględniając tym samym wniosku obrońcy o zasądzenie kosztów obrony ponad tę kwotę, zawartego w piśmie z dnia marca 2021 r. złożonym do akt sprawy na posiedzeniu.

W uzasadnieniu Sąd Apelacyjny w P wskazał, że o kosztach postępowania orzeczono w oparciu o przepisy § 1 pkt 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U.2016.1714), zwracając obrońcy skazanego koszty obrony udzielonej z urzędu w postępowaniu odwoławczym, obejmujące opłatę ustaloną w oparciu o przepisy 19 pkt 1 w zw. z § 4 ust. 1 i 3 powołanego rozporządzenia.

Na powyższe postanowienie skarżący złożył zażalenie zarzucając mu naruszenie prawa materialnego, a mianowicie § 13 pkt 1 rozporządzenia MS z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.) w zw. z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 kwietnia 2020 r. (SK 66/19, OTK-A 2020/13) poprzez jego nieuwzględnienie w podstawie prawnej rozstrzygnięcia o zwrocie kosztów obrony z urzędu.

W uzasadnieniu skarżący wskazał, że co prawda rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu utraciło moc z chwilą wejścia w życie rozporządzenia MS z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (tj. Dz.U. z 2016 r. poz. 18), to niemniej jednak obowiązujący obecnie akt prawny powielił normę zakwestionowaną przez Trybunał, tj. obniżenie pełnomocnikom i obrońcom

kosztów sądowych właśnie o wskazane wyżej regulacje z 2016 r. (...) Trybunał Konstytucyjny miał świadomość obowiązywania rozporządzenia MS z 2016 r., w tym także zawartego w nim przepisu § 4 ust. 1, natomiast w wyroku tym jasno sprecyzował, iż niekonstytucyjność dotyczy przepisu § 4 ust. 1 rozporządzenia z 2015 r. w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 2016 r. do dnia 2 listopada 2016 r. (...) Jak już wyżej wskazano, z dniem 2 listopada 2016 r. obowiązuje rozporządzenie MS z 2016 r., które, choć podobnie (z podobnym skutkiem), jednak już odmiennie reguluje w § 4 ust. 1 ustalenie wysokości opłaty, odwołując się wprost do określonych w rozdziałach 2-4 stawek tych opłat, w tym do określonej w § 19 opłaty za obronę przed sądem w postępowaniu wykonawczym w sprawie o przerwę w wykonywaniu kary. Przepis § 4 ust. 1 nie jest więc identycznie brzmiący, jak treść uchylonego przepisu § 4 ust. 1 rozporządzenia z 2015 r. Do tej pory zaś nie stwierdzono niekonstytucyjności tego „nowego” rozwiązania prawnego przed Trybunałem Konstytucyjnym, w związku z czym Sąd Apelacyjny nie znajduje podstaw, by przepisów rozporządzenia z 2016 r. nie stosować. To zaś znów oznacza, iż brak jest podstaw, by w związku z wydanym przez Trybunał Konstytucyjny wyrokiem stosować w niniejszej sprawie rozporządzenie MS z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.) a dokładniej mówiąc jego § 13 pkt 1. (...) Tym samym Sąd Apelacyjny, rozpoznając zażalenie, nie dopatruje się naruszenia w zaskarżonym postanowieniu norm prawa materialnego, na które wskazuje skarżący. (...) Sąd Apelacyjny więc, nie znajdując podstaw do uwzględnienia zażalenia a tym samym uznając zasadność zaskarżonego postanowienia, orzekł jak na wstępie.”.

II.

Zgodnie z art. 53 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 2072) skarga konstytucyjna winna zawierać określenie kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach skarżącego określonych w Konstytucji i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją.

W orzecznictwie Trybunału wskazuje się, że norma poddawana kontroli w trybie skargi konstytucyjnej musi spełniać dwojakie kryterium: została ona zastosowana przez sąd lub organ administracji przy wydawaniu ostatecznego orzeczenia i jej zastosowanie, a nie inne okoliczności prawne lub faktyczne wywołało skutek, który skarżący ocenia jako naruszenie swoich praw podmiotowych.

W realiach niniejszej sprawy o prawach skarżącego orzeczono w oparciu o przepisy § 2 pkt 1 i 2 w zw. z § 19 pkt 1 w zw. z § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. z 2016 r. poz. 1714).

Co prawda Sąd Apelacyjny w P w postanowieniu z marca 2021 r. wskazał, że: „o kosztach postępowania orzeczono w oparciu o przepisy § 1 pkt 1 i 2¹ rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U.2016.1714), zwracając obrońcy skazanego koszty obrony udzielonej z urzędu w postępowaniu odwoławczym, obejmujące opłatę ustaloną w oparciu o przepisy 19 pkt 1 w zw. z § 4 ust. 1 i 3 powołanego rozporządzenia”, niemniej jednak wątpliwości nie może budzić fakt, że podstawę prawną rozstrzygnięcia stanowiły przepisy § 2 pkt 1 i 2, a nie § 1 pkt 1 i 2 tegoż rozporządzenia, albowiem jego § 1 nie zawiera osobnych jednostek redakcyjnych, a nadto przepis ten określa jedynie zakres przedmiotowy rozporządzenia.

III.

Przedmiotowym orzeczeniem, opartym na zaskarżonych przepisach, naruszone zostały przepisy art. 64 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 zdanie drugie i art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji RP w ten sposób, że skarżącemu – adwokatowi, który został wyznaczony jako obrońca z urzędu - został przyznany zwrot kosztów obrony udzielonej

¹ Podkr. M.T.

skazanemu w postępowaniu odwoławczym o połowę niższy, niż zostałby przyznany obrońcy lub pełnomocnikowi ustanowionemu z wyboru w tej samej sprawie.

Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 23 kwietnia 2020 r. (SK 66/19, OTK-A 2020/13): „w kontekście art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 zdanie drugie oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji – owa swoboda nie uzasadnia arbitralnego kształtowania treści i granic poszczególnych praw majątkowych, spełniających identyczne funkcje i chroniących podobne interesy. Postanowienie art. 64 ust. 2 Konstytucji trzeba traktować jako jedno ze szczegółowych odniesień ogólnej zasady równości przewidzianej w art. 32 ust. 1 Konstytucji do poszczególnych dziedzin życia społecznego (...). (...) art. 64 ust. 2 Konstytucji powinien być interpretowany i stosowany w bliskim związku z art. 32 Konstytucji, ponieważ zapewnienie równej dla wszystkich ochrony prawnej jest elementem równego traktowania przez władze publiczne (zob. L. Garlicki, op.cit., s. 16). Z zasady równości wynika nakaz jednakowego traktowania podmiotów prawa w obrębie określonej klasy (kategorii). dopełnieniem tejże jest zakaz dyskryminacji, z jakiegokolwiek przyczyny, w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym (art. 32 ust. 2 Konstytucji). (...) Adwokaci stanowią grupę podmiotów podobnych, posiadających – w zakresie prawa do wynagrodzenia – wspólną cechę istotną w rozumieniu art. 64 ust. 2 Konstytucji, a więc także w rozumieniu art. 32 ust. 1 Konstytucji. Całą tę grupę charakteryzuje to, że jedynym przedmiotem działalności palestry jest świadczenie profesjonalnej pomocy prawnej osobom fizycznym, osobom prawnym oraz innym podmiotom określonym w ustawie. Pomoc ta – co do zasady – świadczona jest w ramach wyboru: to adwokat i jego potencjalny klient ustalają warunki reprezentacji. Niemniej jednak adwokat w określonych sytuacjach zostać może zobowiązany przez państwo do świadczenia pomocy prawnej z urzędu wobec osób, które nie są w stanie ponieść kosztów pomocy prawnej. W obu przypadkach adwokat zobligowany jest do dochowania jak największej staranności w wykonywaniu swoich obowiązków i dbania o interesy klienta. (...) Trybunał stwierdza przede wszystkim, że nie dostrzega żadnych wartości konstytucyjnych, którym miała służyć badana regulacja. Co więcej, w ocenie Trybunału, brak jakichkolwiek racjonalnych argumentów (nie tylko konstytucyjnych), które uzasadniałyby dyskryminujące

traktowanie pełnomocników w zależności od tego, czy działają oni z wyboru, czy też zostali ustanowieni z urzędu. Nota bene w uzasadnieniu do projektu z 25 września 2015 r. rozporządzenia w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu Minister Sprawiedliwości nie przedstawił jakichkolwiek motywów, którymi się kierował przy redakcji § 4 tego aktu normatywnego – przeciwnie, na s. 14-15 poprzestał tylko na krótkim zreferowaniu treści projektowanego przepisu (zob. <https://legislacja.gov.pl/docs/517/12275508/12302786/12302787/dokument185685.pdf>). Ponadto Minister Sprawiedliwości w ogóle nie odniósł się do krytycznych uwag odnośnie do § 4 przedstawionych w uchwale Naczelnej Rady Adwokackiej nr 41/2015 z dnia 19 września 2015 r. w sprawie opinii o projekcie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (zob. <https://legislacja.gov.pl/docs/517/12275508/12302798/12302801/dokument186171.pdf>). (...) Analiza statusu adwokatów i ich roli w postępowaniu, w którym występują jako podmioty powołane i zobowiązane do zastępstwa prawnego, prowadzi do uznania, że różnicowanie ich wynagrodzenia (tj. obniżenie pełnomocnikom z urzędu o połowę wynagrodzenia, które otrzymaliby, gdyby występowali w sprawie jako pełnomocnicy z wyboru) nie ma konstytucyjnego uzasadnienia. Odstępstwo od zasady równości, w tym również równej ochrony praw majątkowych, jest więc niedopuszczalne.

W ocenie Trybunału Konstytucyjnego nie ulega wątpliwości, że w sprawach wymagających profesjonalnej wiedzy prawnej prawidłowe wykonywanie obowiązków przez adwokata (niezależnie od tego, czy jest to pełnomocnik z wyboru czy z urzędu) wymaga niejednokrotnie dużego nakładu pracy. Poza ściśle określonymi w prawie przypadkami, adwokat nie może uchylić się od wykonania zleconych mu obowiązków jako pełnomocnik z urzędu – w przeciwieństwie do adwokata działającego jako pełnomocnik z wyboru, który może odmówić podjęcia się reprezentacji prawnej potencjalnego klienta. W przypadku adwokatów działających jako pełnomocnicy z urzędu łączyć się to może bez wątpienia z określonym uszczerbkiem w ich substancji majątkowej; w przeciwieństwie bowiem do pełnomocników z wyboru nie mogą oni otrzymać wynagrodzenia „z góry” ani w całości, ani w części zaliczkowej, co oznacza, że do zakończenia postępowania w danej instancji de facto

świadczą pomoc prawną za darmo. Kwestionowany w niniejszej sprawie przepis jest wyrazem tego, że normodawca – właśnie przez zastosowanie arbitralnego (i nie zawartego w delegacji ustawowej) kryterium – sprawił, że prawo do uzyskania przez adwokata, będącego pełnomocnikiem z urzędu, wynagrodzenia w pełnej wysokości zostało w istocie wyłączone.

IV.

Przenosząc na grunt niniejszej sprawy powyższe rozważania Trybunału, które skarżący w całości podziela, należy stwierdzić, że obowiązujący obecnie akt prawny powielił normę zakwestionowaną przez Trybunał, tj. obniżenie pełnomocnikom i obrońcom z urzędu o połowę wynagrodzenia, które otrzymaliby, gdyby występowali w sprawie jako pełnomocnicy/obrońcy z wyboru. Tym samym należy stwierdzić, że norma ta – podobnie jak zawarta w zakwestionowanym przez Trybunał przepisie § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. poz. 1801) - jest niezgodna z art. 64 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 zdanie drugie i art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Stwierdzić należy zatem, że norma ta także narusza wskazane przez TK przepisy Konstytucji RP.

Wobec powyższego wnoszę jak w *petitum*.

Marzena Tajsner

adwokat

Załączniki:

- pełnomocnictwo,
- postanowienie Sądu Apelacyjnego w P z marca 2021 r. (sygn. akt),
- postanowienie Sądu Apelacyjnego w P z maja 2021 r. (sygn. akt),
- 2 odpisy skargi i załączników.